

УДК 343.611.1

DOI 10.33244/2617-4154.2(9).2022.141-145

Д. І. Лопашук,
канд. юрид. наук,
Державний податковий університет
e-mail: Lopashchukdmitry@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-6360-2119

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У цій статті констатується, що з метою детального дослідження проблеми, що стосується кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності, необхідне насамперед пізнання предмета дослідження через призму його достовірності й істинності, який ґрунтується на загальних підставах і методологічних засадах, які дають можливість розглядати кінцевий емпіричний його результат як дійсний та реальний. Цей спосіб пізнання під час здійснення дослідження кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності повинен тісно переплітатися з наявними теоретичними знаннями та практичними напрацюваннями в судово-слідчій практиці, оскільки основною метою будь-якого пізнання є обслуговування практичних потреб. Це пізнання здійснюється за допомогою усталених методів, способів і прийомів, якими належно повинен володіти автор дослідження.

Озвучено основні та загальнонаукові методи, які рекомендується застосувати у ході дослідження цієї проблематики.

З'ясовано етимологію термінів «метод», «методологія», «методологічні засади».

Наведено авторське розуміння поняття «методологічні засади» та дано розуміння, яким чином вони можуть бути використані під час дослідження проблеми кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, кримінально-правова охорона, метод, методологія, методологічні засади, кримінальне правопорушення.

Мета статті полягає у спробі з'ясувати, які саме методологічні засади (способи пізнання) повинні використовуватися у ході дослідження проблем у кримінальному праві і під час дослідження кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності.

Постановка проблеми. Для того щоб глибоко і детально дослідити проблему кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності, необхідно з'ясувати методологічні засади, тобто способи пізнання предмета дослідження через їх

достовірність і істинність. Також визначити доцільність впровадження отриманих результатів під час дослідження інших проблемних питань у кримінальному праві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опосередковано методичні засади кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності досліджували у своїх працях Г. А. Аванесов, Ю. В. Александров, А. І. Алексєєв, А. Ф. Зелінський, М. І. Коржанський, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнецова, В. К. Матвійчук, П. П. Михайленко, В. Сташис, С. А. Тарарухін, В. Я. Тацій, О. М. Яковлев та інші. Проте ця проблема в Україні не була предметом окремого дослідження у кримінальному праві.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан боротьби з кримінальними правопорушеннями у сфері зовнішньоекономічної діяльності, на наше переконання, перебуває не на належному рівні, що зумовлює необхідність наукового пошуку вирішення цієї проблеми.

Але перш ніж приступити до глибокого і детального дослідження проблеми кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), яке може мати місце в окремій науковій праці, у цій статті постараємося з'ясувати та розкрити способи пізнання предмета дослідження або так звані методологічні засади будь-якої проблематики як у кримінальному праві, так і в інших галузях права, і не тільки.

Для висвітлення та розкриття теми передусім необхідно звернутися до етимології понять, що використовуються у назві статті.

Отже, з'ясуємо та сформулюємо визначення термінів: «метод», «методологія» та «методологічні засади» наукового дослідження.

Їх тлумачення певною мірою подається в Академічному тлумачному словнику української мови.

Зокрема, в цьому словнику зазначено, що «метод» (від грец. *methodos* – спосіб пізнання) – це спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя, прийом або система прийомів, що застосовуються в будь-якій галузі діяльності (науці, виробництві тощо) [5].

Більш широке толкування цьому виразу дає К. С. Салига, який під методом розуміє спосіб, шлях пізнання реальної дійсності, систему прийомів, що регулюють пізнавальну і практичну діяльність людей, а також систему сукупності принципів, правил, прийомів, розпоряджень, вимог, способів і норм пізнання і дії, яка повинна орієнтувати суб'єкта пізнання на вирішення конкретного науково-практичного завдання [4].

Термін «методологія» (від грец. *Methodos* – дослідження і *logos* – знання) в Академічному тлумачному словнику української мови толкується у двох аспектах: як «вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу, його філософська, теоретична основа» та «сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання» [5]. У такому самому розумінні цей термін використовується і в доктринальній літературі, де під методологією в буквальному сенсі розуміється вчення про методи пізнання.

Отже, під поняттям «методологія» («методологічний») варто розуміти вчення про науковий метод пізнання, а також сукупність методів, що застосовуються у

кримінальній науці; це спосіб дослідження явищ, підхід до досліджуваних явищ, планомірний шлях наукового пізнання і встановлення істини [5; 2].

Більш ширше це поняття, на нашу думку, розкрив А. Б. Паршутін, який зазначив, що «індивідуально визначена сукупність методів, прийомів, процедур наукового пізнання становить методологічну основу наукового дослідження...» [3; 2].

Отже, методологія є наукою про методи наукового дослідження.

Під терміном «засада» («засади») в Академічному тлумачному словнику української мови розуміється основа чогось, те головне, на чому ґрунтується, базується будь-що; вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки; спосіб, метод здійснення будь-чого [5].

Тому методологічні засади – це науковий спосіб пізнання предмета дослідження через призму його достовірності та істинності, який ґрунтується на загальних підставах, які дають можливість розглядати кінцевий емпіричний його результат як дійсний та реальний. Цей спосіб пізнання під час здійснення дослідження кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності повинен тісно переплітатися з наявними теоретичними (доктринальними) знаннями та практичними (прикладними) напрацюваннями.

Як показує доктринальна наука, методологічні засади «базуються на єдності емпіричної та теоретичної сторін пізнання істини: від споглядання та абстрактного мислення до практики, що обумовлює виокремлення емпіричного, теоретичного та прикладного аспектів цього процесу. Емпіричний аспект пізнання ґрунтується на встановленні, реєстрації, висвітленні й систематизації факторів; теоретичний – на розкритті суті категоріального апарату, формуванні нових і доповненні існуючих теорій, передбаченні майбутніх сценаріїв розвитку процесів і явищ; прикладний – на розробленні практичних проєктів, програм, заходів підвищення результативності господарювання» [2].

Отже, сам процес дослідження кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності можна умовно розділити на декілька етапів: 1) визначення мети, об'єкта і предмета дослідження; 2) з'ясування методів наукового дослідження, які визначають способи, прийоми та засоби пізнання об'єктивної істини; 3) опрацювання й аналіз практичних результатів; 4) формулювання висновків і пропозицій.

При цьому доцільно з'ясувати такі основні методологічні питання: «а) предмет – що саме досліджується; б) мета – для чого проводиться дослідження; в) об'єкт – де здійснюється дослідження; г) метод – як досліджується» [4].

Також застосувати основні методи кримінально-правової науки, а саме: філософський, діалектичний, догматичний, соціологічний, порівняльного правознавства, історичний та метод системного аналізу. А за необхідності – й додаткові. Зокрема, метод математичного моделювання, метод психологічного аналізу, метод екстраполяції, метод експертних висновків та інші [5, 36], а також загальнонаукові методи, які доктринальна наука поділяє на три групи: а) методи, що використовують на теоретичному рівні дослідження (індукція, дедукція, системний підхід); б) методи, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження

(формалізація, абстрагування, аналіз і синтез, систематизація, узагальнення, моделювання); в) методи емпіричного дослідження (спостереження, експеримент, оцінювання, порівняння...) [4].

Вибір методів залежить від мети і завдань дослідження [4].

У подальшому необхідно виокремити основні наукові підходи для одержання емпіричного матеріалу, його теоретичного опрацювання та трактування.

Методологічні засади дослідження проблеми повинні характеризуватися єдністю наукових підходів, що дасть можливість отримання об'єктивних результатів дослідження та кореляції в подальшому законодавства щодо отриманих результатів.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що під час дослідження кримінально-правової охорони зовнішньоекономічної діяльності необхідно приділити особливу увагу питанню щодо визначення методологічної основи, способів пізнання цієї проблематики, яка має поєднувати в собі загальнонаукові підходи з урахуванням предмета дослідження та практичні досягнення. Цей підхід повинен бути комплексним, раціональним та з вдало підбраною методологією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальне право України. Загальна частина: Практикум: навчальний посібник / Козаченко І. П., Костенко О. М., Матвійчук В. К. та ін. К.: КНТ. 2006. 432 с.
2. Лекція 1. Поняття методології, її рівні та форми. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads> (дата звернення: 08.08.2022).
3. Паршутін. Методологічні засади дослідження теорії та практики втручання у приватне спілкування. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib> (дата звернення: 08.08.2022).
4. Салига К. С. Методологія наукового дослідження економічної ефективності інвестицій в інноваційні проекти. Запоріжжя. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=> (дата звернення: 08.08.2022).
5. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/metodologhija> (дата звернення: 08.08.2022).

REFERENCES

1. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: Praktykum: navchalnyy posibnyk / Kozachenko I. P., Kostenko O. M., Matviychuk V. K. ta in. K.: KNT. 2006. 432 s.
2. Lektsiya 1. Ponyattya metodolohiyi, yiyi rivni ta formy. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads> (data zvernennya: 08.08.2022).
3. Parshutin. Metodolohichni zasady doslidzhennya teoriyi ta praktyky vtruchannya u pryvatne spilkuvannya. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib> (data zvernennya: 08.08.2022).

4. Saliha K. S. Metodolohiya naukovooho doslidzhennya ekonomichnoyi efektyvnosti investytsiy v innovatsiyni proekty. Zaporizhzhya. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=> (data zvernennya: 08.08.2022).

5. Slovnyk ukrayinskoyi movy. Akademichnyy tлумachnyy slovnyk (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/metodologhija> (data zvernennya: 08.08.2022).

D. Lopashchuk. Methodological Principles of Criminal Protection of Foreign Economic Activity

This article states that for the purpose of a detailed study of the problem related to the criminal legal protection of foreign economic activity, it is necessary, first of all, to know the subject of the study through the prism of its reliability and truthfulness, which is based on general grounds and methodological principles that make it possible to consider the final empirical its result as valid and real. This way of knowing during the investigation of the criminal-legal protection of foreign economic activity should be closely intertwined with the available theoretical knowledge and practical developments in judicial and investigative practice.

Since the main purpose of any knowledge is to serve practical needs. This knowledge is carried out with the help of established methods, methods and techniques, which the author of the study should properly possess.

The main and general scientific methods, which are recommended to be applied in the course of researching this problem, are voiced.

Keywords: *foreign economic activity, criminal law protection, method, methodology, methodological principles, criminal offense.*